

Klasyfikacja piśmiennictwa o obiektach bibliologicznych

Z agadnienie klasyfikacji piśmiennictwa traktującego o obiektach bibliologicznych, mimo że jest ciągle aktualne, niezmiennie tkwi na marginesie metodologicznej refleksji tych badaczy, którzy owymi obiektami się zajmują. Jak dotąd, głównie bibliotekarze czy autorzy bibliografii obsługujący środowisko bibliologów, bibliotekoznawców, informatologów itd., czynią zagadnienie klasyfikacji piśmiennictwa z tego zakresu przedmiotem refleksji naukowej. W Polsce odnotować można tylko dwie próby wprowadzenia tej problematyki w krąg zainteresowań szerokiego grona badaczy: temat ten podejmowały na łamach "Przeglądu Bibliotecznego" E. Stoffel-Ozogowa oraz W. Szolginiowa¹. Niniejszy artykuł jest trzecią taką próbą. Wprowadza on do refleksji nad klasyfikacją piśmiennictwa kilka nowych pojęć, co rzecz jasna sprawia, że zarówno powzięte założenia, jak też wynikające z nich rozwiązania konstrukcyjne muszą być precyzowane w toku dyskusji i krytyki; nie jest to zatem opis klasyfikacji całkowicie gotowej do za-

stosowania, ale raczej prototypu wymagającego obserwacji i ulepszeń.

Przedstawiona dalej klasyfikacja piśmiennictwa opracowana została z myślą o użytkownikach bibliotek w placówkach kształcenia bibliotekarzy, bibliografów, pracowników informacji naukowej oraz organizatorów czytelnictwa, toteż jej systematykę starano się zharmonizować z dążeniami poznawczymi tej kategorii użytkowników, nakładając na nią zadanie ukazywania przedmiotu owych dążeń. Prezentowanie przedmiotu poznania, chociaż jest immanentną właściwością każdej klasyfikacji pośmiennictwa, zależy jednak od zasady opracowania schematu klasyfikacji, bowiem gdzie istnieje dbałość jedynie o zarejestrowanie przy pomocy notacji określonego terminu czy wyrażenia, bez baczenia na jego logiczne powiązania z terminami sąsiednimi, tam właściwość owa występuje w małym stopniu; gdzie natomiast notacja odzwierciedla logicznie wywiedzioną hierarchię klas, tam walory poznawcze schematu klasyfikacji są wyższe. Dążenie do zrealizowania tej drugiej możliwości oraz uwzględnienie spostrzeżeń dotyczących zakresu poszczególnych dyscyplin sprawiło, że omawiana niżej koncepcja różni się znacznie od dotychczasowych. Opiera się mianowicie na pojęciu obiektu bibliologicznego, a nie na pojęciu dyscypliny nauki, jak dzieje się to w przypadku tradycyjnych klasyfikacji ujęciowych. Do obiektów bibliologicznych zaliczono tutaj: wiadomość², książkę, bibliografię (spis), bibliotekę oraz czytanie. Każdy z nich w różnym stopniu stanowi przedmiot zainteresowania takich dyscyplin, jak nauka o informacji, bibliologia, teoria bibliografii, bibliotekoznawstwo czy teoria czytelnictwa.

Relację między obiektem a dyscypliną można zredukować do relacji obiektu i przedmiotu dyscypliny. Obiekt istnieje

je niezależnie od naszej woli i świadomości. Przedmiot natomiast to z jednej strony zespół obiektów rzeczywistości wyodrębniony aktem naszej uwagi, a z drugiej zespół metaobektów, czyli określony aparat metodologiczny (teorie, problemy, hipotezy), na mocy którego owo wyodrębnienie zostało dokonane³. Do tego bowiem, by można było mówić o dyscyplinie, nie wystarczy wskazać obiekty, które zamierza się badać, trzeba również, w formie teorii, problemów i hipotez, przedstawić logiczne przesłanki określonego ich doboru i badania.

Z powyższymi uwagami na temat obiektu i przedmiotu wiążą się dwie metody konstruowania klasyfikacji piśmiennictwa: jedna zmierzająca do odzwierciedlenia przedmiotów poszczególnych dyscyplin i zachowująca więź obiektów z metaobektami w obrębie każdej z dyscyplin, oraz druga usiłująca odzwierciedlić oddzielnie obiekty całego zespołu dyscyplin i oddzielnie właściwe im metaobiekty, co oznacza porzucenie tła dyscyplinarnego jako układu odniesienia dla obiektów i metaobektów. Artykuł niniejszy poświęcony jest głównie omówieniu metody drugiej, ponieważ jednak zaistniała ona w wyniku krytyki metody pierwszej i niejako w opozycji do niej, przeto celowym będzie przedstawienie obydwu metod.

Pierwsza metoda, jak już wspomniano, zmierza do odzwierciedlenia w schemacie klasyfikacyjnym systematyki dyscypliny lub systematyki kilku dyscyplin. Czynnością podstawową jest tutaj określenie przedmiotu dyscypliny, tzn. wskazanie badanych przez tę dyscyplinę obiektów oraz głównych jej teorii, problemów i hipotez, czyli metacbiectów. Można zatem powiedzieć, że systematyka dyscypliny w schemacie klasyfikacji składa się z systematyki obiektów oraz z systematyki metaobektów (por. rys. 1a). Jest to

oczywiście jedynie sfera możliwości. W rzeczywistości zadana z klasyfikacji ujęciowych - ich bowiem ta metoda dotyczy - nie stanowi wiernego obrazu dyscypliny czy większej ich liczby. Niemczność ta tkwi w naturze klasyfikacji poprawnej z logicznego punktu widzenia, która określony obiekt (w tym przypadku jego nazwę lub nazwę jego aspektu) ujmować winna zasadniczo tylko jeden raz, kiedy skądinąd wiadomo, iż w rzeczywistości jeden obiekt bywa rozpatrywany przez wiele dyscyplin. Wiążące się z tą ostatnią okolicznością próby wykazania przynależności danego obiektu do kilku dyscyplin sprzyjają wprawdzie celowi, gdy jest nim uczynienie ze schematu klasyfikacji obrazu dyscyplin, ale powodują także skutki uboczne w postaci "szumu" informacyjnego w różnych fazach użytkowania klasyfikacji. Szczególnie niepożądane jest mechaniczne zaklasyfikowanie do danej dyscypliny tekstu o określonym obiekcie tylko na tej podstawie, że w schemacie klasyfikacyjnym ów obiekt wskazany jest jako jej element. Jak widać potrzebna jest w tym przypadku znajomość aparatu metodologicznego obsługiwanych dyscyplin, gdyż tylko tą drogą można upewnić się jakimi aspektami danego obiektu zainteresowane są poszczególne dyscypliny. Ta wiedza w połączeniu z wnikliwym rozpatrywaniem ujęcia obiektu w klasyfikowanym tekście daje rękojmię poprawnego sklasyfikowania dokumentu.

Z innego punktu widzenia, który określić można jako całościowy, formułowany bywa zarzut, iż dążeniu do odzwierciedlenia dyscyplin towarzyszy rozpraszenie różnych aspektów danego obiektu w różnych miejscach schematu klasyfikacyjnego⁴.

Do powyższych uwag trzeba dorzucić jeszcze jedną. Otóż wstępna analiza poszczególnych zarysów dyscyplin, haseł encyklopedycznych czy podręczników nasuwa wniosek,

Klasyfikacja ujęciowa

Klasyfikacja nieujęciowa

A $\frac{1}{2}O_1, \frac{3}{4}O_3, \frac{2}{5}O_2, \frac{1}{3}O_4 + mo$

O₁ /wszystkie aspekty/

B $\frac{2}{3}O_1, \frac{2}{5}O_3, \frac{1}{6}O_4, \frac{2}{4}O_5 + mo$

O₂ /wszystkie aspekty/

C $\frac{1}{6}O_1, \frac{1}{3}O_4, \frac{4}{6}O_3, \frac{1}{6}O_2 + mo$

O₃ /wszystkie aspekty/

D $\frac{3}{4}O_1, \frac{1}{3}O_4, \frac{2}{5}O_3, \frac{2}{6}O_2 + mo$

O₄ /wszystkie aspekty/

E $\frac{1}{2}O_1, \frac{2}{6}O_3, \frac{3}{5}O_2, \frac{4}{5}O_5 + mo$

O₅ /wszystkie aspekty/

mo /A,B,C,D,E/

a/

b/

Rys.1 Schemat klasyfikacji : a/ ujęciowej, b/ nieujęciowej

A - E   dyscypliny naukowe
 O₁- O₅   objekty /ułamki oznaczają ich aspekty/
 mo   metaobjekty

że klasyfikacja ujęciowa nie jest przystosowana do opisan-
nia wieloaspektowej i nieustannie przekształcającej się
sfery metodologii. Nastawiona na odzwierciedlenie dyscy-
pliny może ona ukazać co najwyżej jeden jej model, gdy
faktycznie modeli dyscypliny pretendujących do miana mo-
delu reprezentatywnego jest więcej niż jeden. Pola badaw-
cze proponowane w tych modelach są różne, mimo że przeważ-
nie dotyczą tych samych obiektów. Poszczególne modele mogą
się różnić aspektami badanych obiektów, niekoniecznie zaś
objektami; zależy to od przyjętego aparatu metodologiczne-
go. Nadto, pole badawcze może być określone tak szeroko,
że pojawiają się głosy o nadrzędności jednej dyscypliny w
stosunku do innych, o jej samodzielności itp. Prowadzi to
niekiedy do ostrej nawet polemiki na temat zakresów posz-
czególnych dyscyplin. W Polsce okres obfitujący w tego ro-
dzaju dyskusje to przełom lat sześćdziesiątych i siedem-
dziesiątych⁵, jednak z pewnością nie był to okres ostatni.
Można bowiem oczekiwać wśród plonów zaistniałego w latach
siedemdziesiątych instytucjonalnego rozwoju i stabilizacji
dyscyplin bibliologicznych, także i kłosów z zakresu meto-
dologii. Jednakże ani przeszłe, ani obecne okoliczności
nie rokują definitywnego rozstrzygnięcia sporów metodolo-
gicznych, toteż twórcy klasyfikacji piśmiennictwa nie mogą
oczekiwać jednego klarownego i uniwersalnego kompendium,
z którego mogliby zaczerpnąć równie klarowną i kontentu-
jącą wszystkich użytkowników, systematykę dyscyplin bada-
jących obiekty bibliologiczne, by użyć jej do porządko-
wania piśmiennictwa.

Przechodząc do omówienia drugiej metody konstruowa-
nia klasyfikacji piśmiennictwa trzeba zauważyć, że jej
źródłem są żądania pod adresem klasyfikacji idealnej /a

przynajmniej nieco lepszej od krytykowanej/ zawarte w powyższych krytycznych uwagach. Stosownie do tych uwag schemat powinien:

1) pośredniczyć w uzyskiwaniu wiadomości o przedmiocie obsługiwanej dyscypliny lub dyscyplin (podawanie wiadomości o obiektach i metaobiekтах);

2) umożliwiać wykazanie całego piśmiennictwa o obiekcie i o wszystkich jego aspektach w jednym miejscu katalogu, co uchyla dążność przeciwną, tj. ukazywanie w jednym miejscu katalogu piśmiennictwa o wszystkich obiektach rozpatrywanych na gruncie danej dyscypliny;

3) umożliwiać równorzędne eksponowanie różnorodnych koncepcji metodologicznych czyli metaobiekтów (by czytelnik miał pełną swobodę w ocenie i wyborze jednej z nich); między innymi z tego względu schemat klasyfikacji musi:

4) posiadać taką zasadę prekoordynacji klas, która nie jest tożsama z którąkolwiek koncepcją metodologiczną spośród istniejących na gruncie obsługiwanych dyscyplin; w przeciwnym razie biblioteka narażona jest na konieczność kosztownej i czasochłonnej reorganizacji schematu klasyfikacyjnego, katalogu rzeczowego i księgozbioru w przypadku korektury lub dewaluacji danej koncepcji, albo na niewydolność informacyjną w przypadku niepodjęcia reorganizacji.

Rozwijając dalsze rozważania wokół wymienionych postulatów, stwierdzić należy, że struktura schematu klasyfikacji ujęciowej różni się znacznie od struktury nowego schematu klasyfikacji, którą m.in. z tego względu nazwano tutaj klasyfikacją nieujęciową⁶ (por. rys.1b). Z porównania obydwu klasyfikacji wynika co następuje:

- w klasyfikacji ujęciowej na tle dyscypliny przedstawiane są pewne aspekty niektórych obiektów.

- w klasyfikacji nieujęciowej przedstawiane są kolejno poszczególne obiekty we wszystkich ich aspektach (por. żądanie 2),
- w klasyfikacji ujęciowej metaobiekty występują wraz z odpowiadającymi im obiektami w obrębie jednej dyscypliny,
- w klasyfikacji nieujęciowej metaobiekty ukazywane są zbiorczo i znajdują się w osobnym dziale (por. żądanie 3).

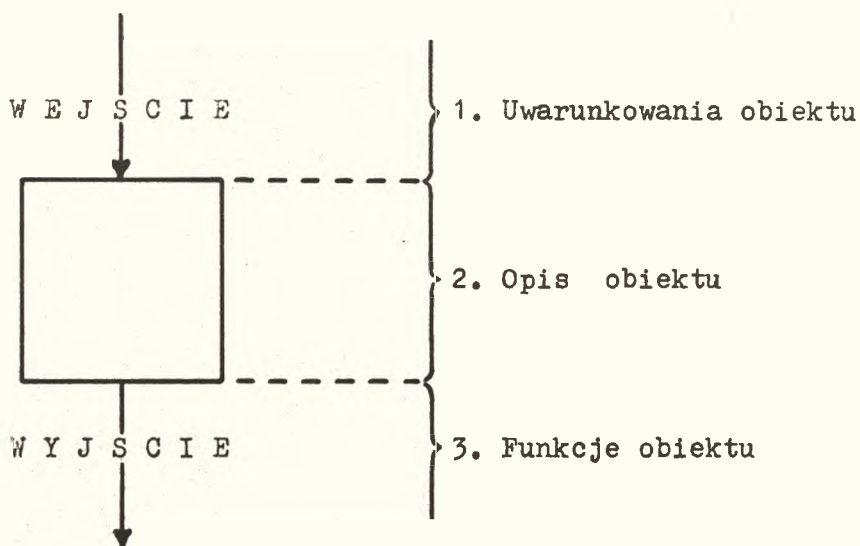
Nowy schemat spełnia również żądanie 1, powiadamia bowiem użytkownika, że przedmiotem konglomeratu dyscyplin są obiekty ujęte w działach 1-5 oraz zespół metaobiektów zgromadzonych w dziale 6. Ukazanie przedmiotu konglomeratu dyscyplin, a nie przedmiotu każdej z osobna dyscypliny jest uzasadnione, jeśli pamiętamy o wspomnianej wyżej niezgodności poglądów na zakres poszczególnych dyscyplin.

Pozostało zatem do spełnienia żądanie 4, tzn. dobór takiej zasady prekoordynacji klas, która nie będąc tożsamą z którąkolwiek koncepcją metodologiczną spośród istniejących na gruncie dyscyplin badających obiekty bibliologiczne zapewni i ekonomiczność opracowania rzeczowego w wyżej omówionym sensie, i uczciwość w stosunku do współzawodniczących koncepcji metodologicznych poprzez prezentowanie ich w sposób równorzędny. Zasada ta wiąże się z pojęciem systemu oraz takimi pojęciami jak: wejście i wyjście. Pojęcia owe powstały na gruncie cybernetyki i teorii systemów. Pretendują one do miana uniwersalnych, a więc mają znaczenie integrujące dla badań prowadzonych z różnych pozycji metodologicznych⁷. W podejściu systemowym każdy rozpatrywany obiekt traktuje się po pierwsze jako uwarunkowany, czyli podlegający naciskom otoczenia (wejścia systemu), po drugie jako mający funkcje czyli oddziałujący na

otoczenie (wyjścia systemu) i po trzecie jako system złożony z wzajemnie skoordynowanych elementów, zarówno z tych, które są już znane, jak i z tych, których istnienia jeszcze sobie nie uświadamiamy. Systemem może być każdy dowolnie wyodrębniony z rzeczywistości obiekt lub grupa obiektów. Opis obiektu jest procesem uświadamiania sobie jego systemowej natury czyli jego struktury wewnętrznej i wewnętrznych powiązań elementów tej struktury oraz wzajemnych oddziaływań otoczenia na obiekt i obiektu na otoczenie.

Każdy z obiektów, które zamierzamy odzwierciedlić w schemacie klasyfikacji, traktujemy zatem jako wyodrębniony z otoczenia system i rozliczne jego aspekty porządkujemy w oparciu o model systemu: (rys. 2). W wyniku tego

Rys.2 Model systemu jako podstawa systematyki obiektu w schemacie klasyfikacyjnym

zabiegu otrzymujemy trzy grupy terminów i wyrażań charakteryzujących dany obiekt. Pierwsza grupa to terminy i wyrażenia opisujące uwarunkowania obiektu: są tu ujawnio-

ne te fragmenty i te aspekty otoczenia, które wpływają w istotny sposób na strukturę i funkcjonowanie obiektu. Grupa druga złożona jest z terminów i wyrażeń opisujących strukturę wewnętrzną i wewnętrzne związki poszczególnych elementów obiektu. Wreszcie trzecia grupa obejmuje terminy i wyrażenia opisujące oddziaływanie danego obiektu na otoczenie.

Co jest otoczeniem obiektów bibliologicznych? Za otoczenie uznano społeczeństwo. Wywiera ono nacisk na obiekty bibliologiczne i jednocześnie "odbiera" ich oddziaływanie. W omawianej klasyfikacji, każdy z obiektów bibliologicznych przedstawiony jest na tle społeczeństwa dwukrotnie: wtedy, gdy przedstawia się uwarunkowania obiektu oraz kiedy ujawnia się funkcje przezeń spełniane (por. tab. 1).

Omówiona zasada odnosi się jak wspomnieliśmy do obiektów bibliologicznych i według niej opracowana jest systematyka działów 1 - 5 schematu klasyfikacyjnego. Dział 6 natomiast, w którym między innymi prezentowane są metaobiekty, jest skonstruowany inaczej. Uwzględniono w nim, naszym zdaniem, najbardziej konieczne poddziały. Nosi on nazwę "Warsztatu naukowego" i składa się z poddziału "Warsztat informacyjny" i poddziału "Warsztat metodologiczny". W tym ostatnim właśnie pomieszczone będą metaobiekty dotyczące obiektów bibliologicznych (klasa 6 - 7: orientacje metodologiczne w badaniu obiektów bibliologicznych) oraz metaobiekty dotyczące innych obiektów badanych na gruncie innych dyscyplin humanistycznych (klasa 6 - 8: orientacje metodologiczne w badaniu innych obiektów).

Tak przedstawiają się główne wątki prezentowanej koncepcji. Łączą one problematykę klasyfikacji piśmiennictwa z problemami nauki, nauczania i uczenia się, toteż tym związkom należy poświęcić nieco uwagi.

Tabela 1

Plan działań i poddziałań I stopnia klasyfikacji piśmiennictwa
o obiektach bibliologicznych

1 WIADOMOŚĆ	2 KSIĄŻKA	3 BIBLIOGRAFIA	4 BIBLIOTEKA	5 CZYTANIE	6 WARSZTAT NAUKOWY BADACZA OBIEKTÓW BIBLIOLICZNYCH
11 Warunki funk- cjonowania wiadomości	21 Warunki funk- cjonowania książki	31 Warunki funk- cjonowania bibliografii	41 Warunki funk- cjonowania biblioteki	51 Warunki czytania	Warsztat <u>infor-</u> <u>macyjny</u>
12 Morfologia wiadomości	22 Morfologia książki	32 Tworzenie bi- bliografii +	42 Praca biblio- teki +	52 Proces czyta- nia i recep- cji +	61 Wydawnictwa lek- sykalne 62 Bibliografie 63 Katalogi księgozb. 64 Informatory niebi- bliograficzne 65 Materiały biogr., pamiętniki, ... 66 Pomoce dydak- tyczne <u>Warsztat meto- dologiczny</u>
13 Wiadomość w społeczeń- stwie	23 Książka w społeczeń- stwie	33 Bibliografia w społeczeń- stwie	43 Biblioteka w społeczeń- stwie	53 Czytanie w społeczeń- stwie	67 Orientacje meto- dologiczne w ba- daniu obiektów bi- bliologicznych 68 Orientacje meto- dolog. w badaniu innych obiektów 69 Metodyka pracy umysłowej

+ ujęcie dynamiczne

= ujęcie statyczne

W pierwszym rzędzie rozważmy relację między klasyfikacją piśmiennictwa a sytuacją w nauce. Jest rzeczą znaną i uznaną, że istniejące niegdyś silne bariery międzydyscyplinarne ulegają stopniowemu zanikowi. Konwencja uprawiania nauki oparta na pojęciu dyscypliny nie jest już tak istotnym czynnikiem polaryzowania się środowiska badaczy. Także i właściwości porządkujące tej konwencji uległy osłabieniu. Mówi się szeroko o pograniczach dyscyplin i o badaniach interdyscyplinarnych. Używa się więc określeń: nauki ekonomiczne, geograficzne, historyczne, polityczne, techniczne, a w naszym środowisku mówi się o dyscyplinach bibliologicznych. Charakterystycznym zjawiskiem w nauce jest specjalizacja polegająca na znawstwie określonego obiektu, nie zaś na poczuciu więzi dyscyplinarnej. Na terenie biblioteki sytuacja ta rodzi nowe problemy: jej użytkownik poszukuje danych dotyczących jednego obiektu, ale za to w stopniu wyczerpującym. Omówiona klasyfikacja może dobrze spełnić oczekiwania owego użytkownika, ponieważ jej zasadą jest skupianie wiadomości o obiekcie w jednym dziale.

Użyteczność w porządkowaniu treści piśmienniczych, a więc w porządkowaniu sądów o rzeczywistości to główna funkcja schematu klasyfikacyjnego, ale nie jedyna: zawiera on również wyraźną sugestię dotyczącą sposobu uprawiania nauki. Nie jest on wprawdzie kolejną propozycją konkretyzacji pojęć: nauka o informacji (wiadomości), nauka o książce, nauka o bibliografii, nauka o bibliotece, czy nauka o czytelnictwie, niemniej w schemacie sugeruje się sposób wyznaczenia pól badawczych wokół poszczególnych obiektów bibliologicznych. Pole badawcze złożone jest tutaj z jednego obiektu ujętego całościowo w ramy kategorii systemowych, które sankcjonują określoną ścisłość i kon-

sekwencję owego ujęcia. Kierując się tymi kategoriami dokonujemy podstawowych uświadomień dotyczących sformułowania problemu. Określamy mianowicie, czy ów problem dotyczy sfery wewnętrznej czy sfery zewnętrznej obiektu, aby następnie szczegółowo zaplanować (rozeznąć) kolejne odniesienia systemowe scharakteryzowanego wstępnie wycinka rzeczywistości. Tak rozumiana ścisłość skłania do porządkowania przedsięwzięć i dokonań badawczych w trzy nurty. Pierwszy dotyczyłby badania uwarunkowań rozpatrywanego obiektu bibliologicznego, nurt drugi zmierzałby do wykrycia prawidłowości o charakterze systemowym (elementy składające się na obiekt, wewnętrzne ich powiązania oraz zasada tych powiązań), nurt trzeci byłby poświęcony badaniu oddziaływania obiektu na otoczenie. Wykrycie uwarunkowań to jednocześnie wykrycie i wskazanie systemów, które na rozpatrywany obiekt wpływają, i które należy z tego względu badać. Podobnie jest z wykrywaniem funkcji obiektów czyli wskazywaniem i badaniem systemów odbierających nacisk owych obiektów. W tradycyjnym dyscyplinarnym podejściu są to tzw. problemy interdyscyplinarne, a w podejściu niniejszym są to problemy międzysystemowe.

Analizując poszczególne obiekty bibliologiczne stwierdzimy, że "istota systemowa" każdego z nich jest inna: inne czynniki oddziałują na każdy z tych obiektów na wejściu, inne funkcje szczegółowe charakterystyczne są dla każdego z osobna na wyjściu, wreszcie inna jest ich wewnętrzna struktura i powiązania. Wyznaczenie, co jest uwarunkowaniem, a co funkcją obiektów ukazanych w schemacie, nie jest zadaniem łatwym i z musi być korygowane. Jest to jednakże propozycją definiowania obiektów w sposób o wiele bardziej precyzyjny i wszechstronny, niż spotykanaa w encyklopediach czy słownikach.

W podejściu systemowych jednoczą się dawne i nowsze tendencje rozwiązywania problemów naukowych. Umożliwia ono rozważanie strukturalne i funkcjonalne, ewolucjonistyczne i dialektyczne, pozwala spojrzeć na rzeczywistość diachronicznie i synchronicznie, toteż tradycyjnych ujęć nie wyklucza, a raczej je wzbogaca.

W omawianym schemacie starano się również spełnić oczekiwania dydaktyki. Schemat informuje bowiem szczegółowo o tym, co jest przedmiotem badań i studiów w środowisku bibliologicznym stanowiąc swoistą mapę tego wycinka rzeczywistości, albo "elementarz" problematyki specyficznej dla studiów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Użytkownik może posługiwać się nim jako rodzajem repetytorium, na jego konstrukcji może organizować wypowiedź, wskazując problem główny i problematykę sąsiednią. Nadto, przedstawianie obiektów bez zaznaczenia ich związku z dyscyplinami, które się nimi zajmują, może mieć znaczenie w wyrabianiu i utrwalaniu nawyku uczenia się problemowego, którego charakterystyczną cechą jest postawa badawcza, a efektem wiedza operatywna^B.

Do praktycznych zadań związanych z tworzeniem schematu klasyfikacyjnego należy kompletowanie terminów i wyrażeń. Przebiega ono etapami. Wstępny etap dotyczy gromadzenia terminów i wyrażeń drogą analizy źródeł leksykograficznych i rozmaitych kompendiów z zakresu dyscyplin bibliologicznych i dyscyplin pokrewnych, takich np. jak nauka o informacji, prasoznawstwo czy nauka o komunikacji społecznej; jest to stosunkowo proste zadanie. Więcej zaś uwagi wymaga drugi etap, obejmujący hierarchizowanie terminów i ich selekcję. Dążymy wówczas do ustalenia współzależności między terminami. W tym celu posługujemy

się "kwestionariuszem czynności" i "kwestionariuszem rzeczy". Służą one do przeprowadzenia swoistej analizy systemowej czynności (procesu) lub rzeczy. Wypełnienie "kwestionariusza czynności" przeprowadzamy w celu "urzeczowienia" czynności rozpatrywanej. Kwestionariusz czynności złożony jest z trzech następujących części: 1. Warunki początkowe niezbędne do zaistnienia czynności; 2. Przebieg czynności; 3. Efekty czynności. W kwestionariuszu takim ujawniamy następstwo czynności, ich efekt oraz przedmioty (narzędzia, urządzenia, plany itp.) niezbędne do realizacji czynności (por. tab. 2). Kwestionariusz rzeczy natomiast wypełniamy w celu "uczynnościowienia". Składa się on również z trzech części, lecz nieco inaczej zatytułowanych, mianowicie: 1. Warunki początkowe konieczne do zaistnienia rzeczy; 2. Struktura rzeczy; 3. Funkcja rzeczy. Wiadomości uzyskane w wyniku takich analiz dopełniają się wzajemnie. Dzięki owym danym, można sobie lepiej uświadomić, że określona czynność (proces) jest warunkiem zaistnienia rzeczy (produktu), a ta rzecz z kolei umożliwia podjęcie czynności innej.

Jak łatwo zauważyć, zarówno "urzeczowienie czynności" jak i "uczynnościowienie rzeczy" opiera się na tym samym cybernetycznym podejściu: wejście - system - wyjście. W schemacie klasyfikacyjnym wykorzystujemy głównie rubrykę drugą (system), która zawiera czynności składowe (w "kwestionariuszu czynności") lub elementy składowe (w "kwestionariuszu rzeczy"). Rubryka owa, podając opis czynności lub rzeczy, pozwala ustalić: w stosunku do jakich czynności składowych lub elementów składowych nazwa danej czynności lub rzeczy może spełniać rolę klasy. Jak widać w tabeli, w skład klasy "udostępnianie zbiorów" wchodzi szereg czynności składowych. Zawartość rubryk pozostałych (1 i 3) jest

Przykład "kwestionariusza czynności"

WARUNKI PODJĘCIA czynności	<ul style="list-style-type: none"> - instrukcja korzystania ze zbiorów /regulaminy/, - plan zabezpieczenia zbiorów, - bieżące dane dotyczące korzystania ze zbiorów /ich liczby i relewantności /, - odpowiednio usystematyzowany zbiór dokumentów i ich opisów, - plan systematyzowania i porządkowania zbiorów i opisów
CZYNNOŚĆ analizowana	<p style="text-align: center;">UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW</p> <ul style="list-style-type: none"> - przyjmowanie i ocena poziomu zapytania informacyjnego, - sprawdzenie /realizacja/ zapytania /zamówienia/, - operacje administracyjne zabezpieczające dokument, - odpowiednie zakwalifikowanie danego faktu udostępnienia /dla zbadania funkcjonowania syst.bibliot./
EFEKT /produkt/ czynności	<ul style="list-style-type: none"> - zbiór użytkowników biblioteki - zbiór danych /liczbowych, opisowych/ ilustrujących zakres wykorzystania zbiorów, strukturę potrzeb informacyjnych, możliwości zaspokojenia tych potrzeb przez bibliotekę

jedynie argumentacją tego, że wyłonię w rubryce drugiej składowe (czynności, elementy) zaistniały lub że mogą zaistnieć.

Omówione kwestionariusze nasuwają spostrzeżenie, że w schemacie klasyfikacyjnym istnieją dwie możliwości porządkowania terminów i wyrażań. Można mianowicie uwypuklić albo aspekt statyczny obiektu, albo aspekt dynamiczny. Mówiąc bowiem o danym obiekcie (a w schemacie klasyfikacyjnym mówimy coś o obiekcie) nie sposób przedstawiać jednocześnie obydwu jego aspektów; można o tych aspektach mówić kolejno lub mówić tylko o jednym. Takie podejście spotykamy zarówno w bibliologii (bada ona książkę - statykę i procesy bibliologiczne - dynamikę), jak też w bibliotekoznawstwie (choćby wówczas, gdy posługujemy się definicjami/biblioteki: strukturalną - statyczną i funkcjonalną - dynamiczną). W schemacie rozróżnienie "statyki" i "dynamiki" rzeczywistości ma znaczenie porządkujące. Ze zbioru terminów i wyrażań, jakim dysponujemy dla opisanía obydwu tych aspektów, jedno możemy potraktować jako deskryptory, drugie natomiast jako askryptory obiektu. Wykorzystanie jednych i drugich możliwe jest przy tworzeniu indeksu rzeczowego.

Zamieszczona wyżej prototypowa wersja pełnego tekstu klasyfikacji wskazuje na płodność przedstawionych w artykule teoretycznych założeń. Jednak pewne symbole spośród tych, jakie uwidoczniono w schemacie klasyfikacyjnym zostały sformułowane a priori, tzn. bez ustalenia ich związku z treścią konkretnej pozycji piśmienniczej. Wspominamy o tym nie dlatego, żeby poddawać w wątpliwość wartość praktyczną schematu, ale po to, aby mocniej podkreślić właściwy, empiryczny tryb formułowania haseł dla poszczególnych symboli klasyfikacji. Punktem wyjścia w ustalaniu zawartości każdego z działów powinien bowiem być stan klasyfikacji opisany w tabeli 1. Wypełnianie sformułowanych tam podziałów pierwszego stopnia powinno się oprzeć na bo-

gatym w miarę materiale empirycznym, tzn. na opisach katalogowych jednostek piśmienniczych zakwalifikowanych wstępnie do każdego z owych poddziałów. Dopiero szczegółowe badanie opisów katalogowych i dodatkowe badanie treści dokumentu określi repertuar haseł (i symboli) dla poszczególnych działów: haseł faktycznych, a nie tylko hipotetycznych czy postulowanych.

Na zakończenie omówmy pokrótce zagadnienie notacji oraz klasyfikowania dokumentów. Otóż, notację zastosowaną w klasyfikacji zaliczyć można do dziesiętnych, jakkolwiek w obrębie działów 1 - 5 wykorzystuje się dla pierwszego poziomu podziału jedynie trzy cyfry. Na obecnym etapie istnienia schematu jest ona wystarczająco pojemna, czyli odzwierciedla naturalną hierarchię klas. Terminom i wyrażeniom przyporządkowano cyfry arabskie w następujący sposób:

- działy główne oznaczono cyframi od 1-6,
- w obrębie każdego z działów 1-5 poddziały oznaczono cyframi od 1-3,
- w obrębie każdego poddziału, w działach 1-5, wyłonięne klasy oznaczono cyframi od 1-9,
- w obrębie działu szóstego poddziały oznaczono cyframi od 1-9,
- dalsze poziomy klasyfikacji przyjmują oznaczenia cyfrowe od 1-9,
- cyfrę "0" zarezerwowano dla budowy ewentualnych poddziałów wspólnych.

Sposób rozpoznawania treści dokumentów jest nieco podobny do tego, jaki stosuje się w tworzeniu katalogów tematowych⁹. Podobieństwo to przejawia się szczególnie w ustaleniu głównego tematu dzieła, z tym że należy do tego tematu ustalić symbol klasyfikacyjny. Zbiór tematów zawartych w schemacie uporządkowany jest odpowiednio w sześciu

WIADOMOŚĆ

- 1-0 Wiele zagadnień dotyczących wiadomości
- 1-1 WARUNKI FUNKCJONOWANIA WIADOMOŚCI**
  - 1-11 tworzenie wiadomości
    - 1-111 organizowanie dokumentacji życia społecznego
      - 1-111.1 instytucje dokumentacji i informacji /kancelarie, archiwa, biblioteki, fonoteki, filmoteki, muzea, wydawnictwa, pracownie bibliograficzne, statystyczne, biura patentowe, ośrodki badania opinii publicznej, redakcje czasopism, rozgłośni radiowych, programów telewizyjnych, inne ośrodki.../
    - 1-112 metody i środki przekazywania wiadomości
      - 1-112.1 utrwalanie wiadomości /książki, ilustracje, dzieła sztuki i ich reprodukcje, dokumenty osobiste, listy, sprawozdania, protokoły, filmy, nagrania płytowe, zapisy magnetyczne.../
      - 1-112.2 przetwarzanie, magazynowanie i przechowywanie wiadomości
      - 1-112.3 sposoby porządkowania i wyszukiwania /np. SDI/
      - 1-112.31 języki informacyjno-wyszukiwawcze /schematy klasyfikacyjne, instrukcje wyszukiwania informacji.../
      - 1-112.4 mechanizacja i automatyzacja tworzenia i przekazywania wiadomości /m.in. programowanie mc/
  - 1-12 organizowanie obiegu wiadomości
    - 1-121 unifikacja i koordynacja działań instytucji dokumentacji i informacji
      - 1-121.1 systemy obiegu wiadomości /światowe, krajowe, regionalne, lokalne, dziedzinowe, branżowe.../
      - 1-121.2 obieg różnych rodzajów wiadomości /np. norm, patentów.../
    - 1-13 ochrona własności intelektualnej
- 1-2 MORFOLOGIA WIADOMOŚCI**
  - 1-21 semiotyczna charakterystyka tekstu wiadomości
  - 1-22 typologia wiadomości /jej przedmiot na tle oczekiwań różnych użytkowników, np. badaczy interesuje n.in., czy wiadomość jest: hipotezą, tezą, teorią, opisem procesu badawczego, dowodem, wynikiem badania, opisem metody, koncepcji metodologicznej itd./
- 1-3 WIADOMOŚĆ W SPOŁECZEŃSTWIE**
  - 1-31 funkcjonowanie wiadomości w środowiskach twórczych
  - 1-32 funkcjonowanie wiadomości w systemie edukacji
  - 1-33 funkcjonowanie wiadomości w systemie gospodarczym
  - 1-34 funkcjonowanie wiadomości w systemie upowszechniania kultury
  - 1-35 funkcjonowanie wiadomości w innych systemach

KSIĄŻKA

2-0 Wiele zagadnień dotyczących książki

2-1 WARUNKI FUNKCJONOWANIA KSIĄŻKI

- 2-11 powstanie i rozwój pisma
- 2-12 produkcja nośników tekstu /tabliczek glinianych, papiirusu, papieru, pergaminu, tkanin, nośników syntetycznych/
- 2-121 produkcja materiałów /atramenty, farby.../ i narzędzi pisarskich
- 2-131 rękopiśmiennictwo
- 2-132 ilustratorstwo
- 2-133 drukarstwo
- 2-14 rozwój introligatorstwa książkowego
- 2-15 rozwój pisarstwa /m.in. dziennikarstwo, prawo autorskie.../
- 2-16 rozwój działalności wydawniczej-edytorstwo książek i czasop. /także rycin, map itp./
- 2-161 polityka wydawnicza i mecenat w poszczególnych okresach historycznych, cenzura
- 2-162 wydawcy i wydawnictwa
- 2-163 redaktorzy, redakcje prasowe i periodyki
- 2-17 organizowanie obiegu książki i prasy
handel książką /sieć księgarska.../; instytucjonalny obieg książki /biblioteki, niebiblioteczne księgozb. podręczne w instytucjach;/ pozainstytucjonalny obieg książki; zagadnienie reklamy książki

2-2 MORFOLOGIA KSIĄŻKI /także gazety i czasopisma/

- 2-21 technologiczna i semiotyczna charakterystyka książek z różnych epok
- 2-211 opis cech formalnych /materiał, kształt, forma tekstu, pismo, ilustracje, iluminacje, zdobienia, objętość, oprawa, nakład, cena, czas powstania książki.../
- 2-212 treść dzieła w poszczególnych edycjach i typach książek /układ treści, dedykacje, przedmowy, wstępy, komentarze, noty edytorskie itp./
- 2-22 typologie książek i czasopism
- 2-25 zasoby drukarskie - podobizny materiału typograficznego

2-3 KSIĄŻKA W SPOŁECZEŃSTWIE

- 2-31 książka i prasa w rozwoju nauki i sztuki
- 2-32 książka i prasa w systemie edukacji
- 2-33 książka i prasa w systemie gospodarczym
- 2-34 książka i prasa w upowszechnianiu kultury
- 2-341 estetyczne znaczenie książki i prasy
- 2-342 etyczne znaczenie książki i prasy
- 2-343 ideologiczne znaczenie książki i prasy
- 2-344 kultowe znaczenie książki i prasy
- 2-345 rekreacyjne znaczenie książki i prasy
- 2-346 książki i prasa do powszechnego użytku
- 2-35 inne funkcje książki i prasy

BIBLIOGRAFIA

- 3-0   Wiele zagadnień dotyczących bibliografii
- 3-1   WARUNKI POWSTAWANIA I FUNKCJONOWANIA BIBLIOGRAFII**
- 3-11   inicjatywy w zakresie unifikacji i koordynacji działalności bibliograficznej
- 3-111/113   ustalenia międzynarodowe, narodowe, lokalne
- 3-12   stowarzyszenia i zespoły d/s bibliografii
- 3-121   zjazdy /sympozja/ bibliografów /staże i efemeryczne/
- 3-13   warsztaty bibliograficzne
- 3-131   organizacja pracy bibliograficznej /metodyka b-ficzna/
- 3-131.1   normy bibliograficzne
- 3-132   nadzorowanie działalności bibliograficznej
- 3-132.1   konsultacja /redakcja/ naukowa opracowań bibliogr.
- 3-133   ośrodki bibliograficzne w Polsce i w świecie
- 3-14   urządzenia techniczne w służbie bibliografii
- 3-15   organizowanie obiegu bibliografii
- 3-2   TWORZENIE BIBLIOGRAFII**
- 3-21   typologia opracowań bibliograficznych
- 3-211   różne typy bibliografii w różnych epokach
- 3-22   redagowanie różnych opracowań bibliograficznych
- 3-221   rodzaje opisów bibliograficznych ze względu na przedmiot opisu /jednostki bibliogr., autorstwo, treść, tekst, ilustracje, oprawa, cena itd./ oraz ze względu na odbiorcę
- 3-222   kompozycja materiału bibliogr. /układ zrębu głównego, numeracja opisów, odsyłacze, kompozycja typogr./
- 3-223   sposoby ujawniania treści dzieł i ich cech formalnych /adnotacje, spis treści, hasła przedmiotowe, symbole klasyfikacyjne, mikrofotografie/
- 3-224   metodyka tekstu sekundarnego w bibliografiach /wstępy, przedmowy, indeksy, tabele, wykresy, biogramy/
- 3-24   formy opracowań bibliograficznych /kartoteki, książki, mikro-karty i mikrofilmy, serwisy na taśmach magnetycznych wraz z syst. monitorowym lub syst. wydruku.../
- 3-3   BIBLIOGRAFIA W SPOŁECZEŃSTWIE**
- 3-31   funkcjonowanie bibliografii w środowiskach twórczych
- 3-32   funkcjonowanie bibliografii w systemie edukacji
- 3-33   funkcjonowanie bibliografii w systemie gospodarczym
- 3-34   funkcjonowanie bibliografii w systemie upowszechn. kultury
- 3-343   bibliografie ogólne : powszechne, narodowe
- 3-344   bibliografie zalecające
- 3-35   znaczenie pozostałych typów bibliografii

BIBLIOTEKA

4-0   Wiele zagadnień dotyczących biblioteki

4-1   POLITYKA BIBLIOTECZNA I INFORMACYJNA

- 4-11   powoływanie bibliotek /ośr.inf./ i ich sieci
- 4-110   instytucje prawodawcze i opiniodawcze, narady, zjazdy
- 4-111   statuty instytucji zarządzających i opiniodawczych
- 4-112   ustawy,dekrety,uchwały, statuty bibliotek poszczeg stopni
- 4-112.1   zbiory przepisów
- 4-113   programowanie działalności bibliotekarskiej i informacyjnej
- 4-12   utrzymywanie sieci bibliotek i ośrodków informacji
- 4-120   opieka nad księgozbiorami, losy księgozb., rewindykacje
- 4-121   koordynowanie działalności bibliotek i ośrodków inf.
- 4-121.1   specjalizacja zbiorów, zasady działania bibliotek cen-
tralnych, składowych ...
- 4-121.2   wypożyczanie międzybiblioteczne
- 4-121.3   katalogi centralne
- 4-121.4   normalizacja i racjonalizacja
- 4-121.5   współpraca bibliotek w systemie inte
- 4-122   budownictwo i wyposażenie bibliotek
- 4-122.1   inicjatywy centralne w zakresie budownictwa bibliot.
- 4-122.2   inicjatywy centralne w zakresie produkcji sprzętu i mat.
oraz zaopatrzenia bibliotek
- 4-123   polityka kadrowa, płacowa i socjalna w środowisku bibliot.
- /m.in. organizacje zawodowe/
- 4-124   szkolenie kadr bibliotecznych różnych specjalności /biblio-
tekarzy, bibliografów,dokumentalistów, organizatorów czy*
telnictwa,księgoznawców,rękopisoznawców.../zob. 6-78
- 4-125   finansowanie działalności bibliotekarskiej
- 4-13   nadzorowanie działalności bibliotekarskiej
- 4-131   działalność instrukcyjna i metodyczna, wizytacje
- 4-132   rejestracja bibliotek /wykazy bibliotek/
- 4-133   statystyka działalności bibliotekarskiej
- 4-133.1   druki sprawozdań-formularze /np.GUS/

4-2   PRACA BIBLIOTEKI

- 4-22   zarządzanie biblioteką-organizacja pracy
- 4-221   kierownictwo biblioteki
- 4-222   Planowanie pracy /prognozowanie,programowanie,planowanie/
i sprawozdawczość
- 4-223   informacja wewnątrzbiblioteczna /sprawozdania,statystyki,
pisma i notatki służbowe,konferencje,zebrania,rozmowy
indywidualne/
- 4-224   normowanie pracy i kontrola /przydziały obowiązków,instruk-
cje,regulaminy pracy/
- 4-225   badanie funkcjonowania biblioteki /analiza systemowa,meto-
da delphi, metoda ekstrapolacji/
- 4-226   zagadnienia bhp
- 4-227   zatrudnianie pracowników
- 4-228   szkolenie pracowników /zbiór instrukcyjno-metodyczny/
- 4-23   administracja w bibliotece
- 4-231/234   dział administracyjno-gospodarczy,dokumentacja pracy, kla-
syfikacja dokumentów i ich przechowywanie /kancelaria
i archiwum biblioteki/,wyposażenie biblioteki w sprzęt
i usługi /intrologatorium, pracownia reprograficzna/

- 4-24 gromadzenie zbiorów
- 4-241 dział gromadzenia zbiorów
- 4-242 sposoby ustalania listy nabytków /poszukiwania w wykazach nowości i bibliografiach, w katalogach antykwarycznych, analiza dezyderatów/
- 4-243 nabywanie zbiorów /kupno, planowanie wydatków, darowizny, wymiana, prenumerata/
- 4-244 ewidencja zbiorów /akcesyjna, inwentarzowa, rejestr przechodni, ewidencja ubytków, automatyzacja ewidencji/
- 4-245 kontrola /scontrum/ i selekcja zbiorów
- 4-25 opracowanie zbiorów
- 4-251 dział opracowania
- 4-252 opracowanie formalne zbiorów
- 4-252.1/6 katalog alfabetyczny-instrukcje katalogowania, techniczne przysposobienie książki, sygnowanie zbiorów /rodzaje sygnatur/, rozmieszczenie i przechowywanie zbiorów, konserwacja
- 4-253 opracowanie rzeczowe zbiorów
- 4-253.1/6 katalog przedmiotowy i klasowy /tematowe/, k. działowy, k. systematyczny, k. krzyżowe, tablice klasyfikacyjne oraz instrukcje klasyfikowania
- 4-254 mikrofilmowanie zbiorów i katalogów
- 4-26 udostępnianie zbiorów
- 4-261 dział udostępniania
- 4-261.1/3 czytelnie, wypożyczalnie, międzybibliot./, bibliobusy...
- 4-27 informacja naukowa w bibliotece
- 4-271/274 dział informacji, działalność dokumentacyjna, działalność informacyjno-bibliograficzna, metodyka przekazywania wiadomości
- 4-28 praca z czytelnikiem
- 4-281 formy organizacyjne /koło przyjaciół biblioteki, aktyw biblioteczny/czytelniczy/, rada czytelników/
- 4-282 formy inspiracji czytelników /odczyty, wykłady, prelekcje, spotkania z twórcami, wystawy, widowiska teatralne, regionalne, projekcje filmów, kursy języków obcych, wystawy, działalność reklamowa/
- 4-283 środki stosowane w pracy z czytelnikiem /żywe słowo, techniki graficzne i poligraficzne, urz. techniczne/
- 4-284 działalność dydaktyczna i wychowawcza biblioteki /lekcje biblioteczne, przysposobienie b-czne, udział czytelników w pracy biblioteki
- 4-29 działalność naukowa biblioteki
- 4-3 BIBLIOTEKA W SPOŁECZEŃSTWIE**
- 4-31 biblioteki w systemie środowisk twórczych /naukowe/
- 4-32 biblioteki w systemie edukacji /szkolne i pedagogiczne/
- 4-33 biblioteki w systemie gospodarczym /zakładowe, fachowe/
- 4-34 biblioteki w systemie upowszechniania kultury /publiczne/
- 4-35 biblioteki w innych systemach
- 4-37 księgozbiory /prywatne, zabytkowe/
- 4-39

CZYTANIE

- 5-0   Wiele zagadnień dotyczących czytania
- 5-1   CZYNNIKI WARUNKUJĄCE PROCES CZYTANIA**
- 5-11   czynniki inspirujące zewnętrzne
5-111   poziom kultury /nauki, oświaty, informacji, produkcji wydawniczej, uczestnictwa w życiu społecznym /
- 5-112   prądy umysłowe, mody , tradycje /stereotypy i awangardy/
5-113   wydarzenia dziejowe /ruchy społeczne i polityczne, wojny wynalazki itd./
- 5-114   organizowanie czytania /zespoły samokształceniowe, kluby, szkoły, biblioteki /
- 5-12   czynniki inspirujące wewnętrzne
5-121/126   umiejętność czytania; wykształcenie, gust, mentalność; zawód, rola społeczna; wiek ,płeć, stan psychofizyczny; sytuacja bytowa; środowisko życia, krąg towarzyski; tradycje rodzinne, lokalne
- 5-13   czytelność tekstów ze wzgl. na cechy piśmiennicze, graficzne i typograficzne
5-131   estetyka książki jako czynnik inspiracji
- 5-2   PROCES CZYTANIA I RECEPCJI**
- 5-21   motywacja i wybór treści
5-211   wybory treści w wyniku motywów emocjonalnych
5-212   wybory treści w wyniku motywów intelektualnych
- 5-22   droga czytelnika do książki
5-23   lektura treści /sporadyczna, systematyczna/ - technika czytania, znajomość konwencji pisarskich, konkretyzacja własna, konkretyzacja sugerowana - zagadnienia recepcji
- 5-24   świadczenia i efekty lektury - notatki, glosy, listy, utwory własne, artykuły, prace naukowe, recenzje /w rich cytaty, przypisy/; inne rodzaje ekspresji, np. podróże, działania praktyczne, zmiana postępowania...
- 5-25   ilościowe wskaźniki procesów czytania
5-26   czytanie a inne sposoby uzyskiwania wiadomości i przeżyć
- 5-3   CZYTANIE W SPOŁECZEŃSTWIE**
- 5-31   czytanie w środowiskach twórczych
5-32   czytanie w procesie nauczania i wychowania
5-33   czytanie a funkcjonowanie systemu gospodarczego
5-34   czytanie jako instrument upowszechniania kultury
5-35   czytanie w innych systemach
5-36   polaryzacja społeczeństwa ze względu na czytane treści i ich poziom /np. publiczność literacka itd./
5-37   pozycja społeczna ludzi czytających

WARSZTAT NAUKOWY

WARSZTAT INFORMACYJNY

- 6-1 **WYDAWNICTWA LEKSYKALNE**
- 6-10 encyklopedie i słowniki dotyczące obiektów bibliologicznych
- 6-111 encyklopedie powszechne
- 6-112 encyklopedie specjalistyczne /zob.6-10/
- 6-121 słowniki ogólne i językoznawcze
- 6-121.1 jednojęzyczne /j.narodowego/
- 6-121.2 dwujęzyczne
- 6-121.3 specjalistyczne językoznawcze /etymologiczne i ortograficzne, ortograficzne, frazeologiczne, idiomów i synonimów, wyrazów obcych, gwar, historyczne i onomastyczne, języka jednego autora, a tergo /
- 6-122 słowniki specjalistyczne zawodowe
- 6-122.1 jednojęzyczne - wyjaśniające /dot. dziedziny, zagadnienia; akronimów i pseudonimów; cytatów, przysłów, instytucji/
- 6-122.2 dwujęzyczne szerokotematowe /np. naukowo-techniczne/
- 6-122.3 dwujęzyczne branżowe i wąskospecjalistyczne
- 6-122.4 wielojęzyczne bez definicji /ze skrówidzami/
- 6-122.5 wielojęzyczne z definicjami /w układzie syst. ze skrów./
- 6-122.6 równoległe /z def. i bez def. wielojęzyczne/
- 6-122.7 normy terminologiczne
- 6-122.8 tezaury informatyczne
- 6-123 słowniki biograficzne ogólne i specjalne
- 6-123.1 różne materiały biograficzne
- 6-2 **BIBLIOGRAFIE**
- 6-21 bibliografie bibliografii
- 6-22 bibliografie ogólne /starych druków, przekładów, poloników zagranicznych, czasopism i wydawnictw zbiorowych, zawartości czasopism, katalogi centralne/
- 6-23 bibliografie i katalogi typów dokumentów /archiwalia-rękopisy, audycje, biografie, księgi pamiątkowe, mapy/plany/, normy, patenty, plakaty, płyty, podręczniki, prezencja, filmy, recenzje, rytciny, wydawnictwa leksykalne, wyd. nielegalne, popularnonaukowe, urzędowe/zob.6-22
- 6-24 bibliografie dziedzin i zagadnień
- 6-25 bibliografie krajoznawcze, regionalne, lokalne
- 6-26 bibliogr. osób, instytucji, prac mgr, dr, hab. itp.
- 6-27 bibliografie zawartości poszczególnych czasopism
- 6-28 katalogi księgarskie i wydawnicze
- 6-29 bibliografie zalecające
- 6-3 **KATALOGI KSIĘGOZBIORÓW** bibliotecznych i niebibliotecznych, przewodniki porzespółach archiwalnych i muzealnych
- 6-31 katalogi bibliotek /wykazy strat i nabytków/ z wyłąc. centr.
- 6-311 katalogi wystaw
- 6-32 przewodniki po zesp. archiw., katalogi i inw. archiwalne
- 6-33 przewodniki po zesp. muzealnych
- 6-34 katalogi zabytków sztuki
- 6-35 katalogi kolekcji /prywatnych, samorządowych, stowarzyszeń/

- 7-4   **INFORMATORY NIEBIBLIOGRAFICZNE**
- 6-41   informatory adresowe osóbi instytucji
- 6-42   informatory poszczególnych instytucji
- 6-42.1   informatory poszczeg. bibliotek i ośrodków informacji
- 6-43   dane statystyczne
- 6-44   atlasy, mapy, plany, monografie krajoznawcze
- 6-45   programy nauczania /z wyłączeniem programów ujętych w 6-78/
- 6-46   kroniki miast i instytucji
- 6-5   **PAMIĘTNIKI, ZBIORY PISM, KORESPONDENCJI, ZBIORY DOKUMENTÓW,**
              wykazy rocznic-kalendarze
- 6-6   **POMOCE DYDAKTYCZNE**
- 6-6.1   albumy
- 6-6.2   podręczniki do nauki języków obcych
- 6-6.3   zestawy materiałów ćwiczeniowych

WARSZTAT METODOLOGICZNY

- 6-7   **ORIENTACJE METODOLOGICZNE W BADANIU OBIEKTÓW BIBLIOLÓGICZNYCH**
- 6-7.3   dydaktyka w zakresie obiektów bibliologicznych
- 6-7.9   ruch naukowy, materiały ze zjazdów..., sprawozdania instytucji naukowych
- 6-8   **ORIENTACJE METODOLOGICZNE W BADANIU INNYCH OBIEKTÓW** i wyniki badań
- 6-8.1   orientacje metodologiczne dotyczące obiektów niebibliolog.
- 6-8.1.2   przewodniki metodologiczne /vademeca/, nauki pomocnicze, zarysy dyscyplin...
- 6-8.2   opisy poszczególnych obiektów niebibliologicznych, wyniki badań
- 6-9   **METODYKA PRACY UMYSŁOWEJ**

działach, co oznacza praktycznie zredukowanie wszystkich tematów do sześciu, które są nazwami działów. W ten sposób wszystkie pozostałe terminy i wyrażenia znajdujące się w poszczególnych działach są w stosunku do owych sześciu tematów określnikami. Scharakteryzowanie treści dokumentu powinno zatem obejmować takie etapy: 1) określenie tematu (lub tematów) dzieła (do dyspozycji 6 tematów); 2) ustalenie, do którego poddziału daje się zaliczyć treść dokumentu; 3) zaczerpnięcie odpowiedniego symbolu i naniesienie go na dany dokument (co jest równoznaczne z wyborem określnika). Charakteryzowanie dokumentu może przebiegać bardziej mechanicznie, ale dopiero od etapu drugiego. Można wówczas posłużyć się indeksem przedmiotowym. Wskazane jest jednak sprawdzenie czy dany obiekt, który rozpoznano jako temat dzieła, charakteryzowany jest w dokumencie ze względu na (1) uwarunkowania, jakim podlega; (2) strukturę, właściwości wewnętrzne; czy też ze względu na (3) funkcje, jakie spełnia w otoczeniu. Systematyzowanie opisów katalogowych przebiega zgodnie z przyjętą notacją.

PRZYPISY

1. Por. E. Stoffel-Ożogowa; "Nauka o książce" w schemacie katalogu systematycznego Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. "Przegląd Biblioteczny" 1967 R.35 z.1 s.19-25; W. Szolginiowa; Z zagadnień klasyfikacji piśmiennictwa z zakresu nauki o książce w "Bibliografii i Bibliografii i Nauki o Książce" i w zbiorach bibliologicznych Biblioteki Narodowej. "Przegląd Biblioteczny" 1971 R.39 z.1-4 s.280-288.
2. Wiadomość jest tutaj rozumiana jako kopia werbalna myśli, jako słowne uzewnętrznienie myśli, a zatem jako pewien konkret. W konsekwencji informacja jest tożsama

z myślą niezewnętrzzoną. W tym sensie to, co nazywamy działalnością informacyjną sprowadzić można do operowania wiadomościami: przekazujemy nie informację lecz raczej werbalny program generowania informacji, Por. M. Lubański: Wprowadzenie do informatyki. Warszawa 1979 s.11-12.

3. Por. L. Nowak: Wstęp do idealizacyjnej teorii nauki. Warszawa 1977 s.31-33.
4. K. Miroszewska: Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna. Zarys historii, struktury i kierunków rozwoju. Kraków 1974 s.28.
5. Dyskusję wywołał Karol Głombiowski artykułem "Bibliotekoznawstwo jako dyscyplina uniwersytecka" (Roczniki Biblioteczne 1962 R.6. s.1-19). W rok później ukazała się polemika Władysława Piaseckiego pt. "Bibliotekoznawstwo w cudzysłowie czy bez cudzysłowu" (Przegląd Biblioteczny 1963 R.31 z.2/3 s.151-155) odnowiona przez w "Zwięzłym wstępie do bibliotekoznawstwa" (Kraków 1968). Następnie występowali kolejno: K. Głombiowski: O dalszy rozwój bibliotekoznawstwa uniwersyteckiego (Roczniki Biblioteczne 1967 R.11 z.3-4 s.451-465); H. Więckowska: Organizacja, stan i kierunki badań bibliologicznych 1945-1967 (Przegląd Biblioteczny 1968 R.36 s.45-77); T. Margul: Książka, biblioteka czy może czytelnik? Głos w dyskusji nad podstawami bibliotekoznawstwa (Przegląd Biblioteczny 1969 R.37 z.2/3 druk. 1970 s.213-220); K. Głombiowski: O funkcjonalną koncepcję nauki o książce (Studia o Książce 1970 T. 1 s.5-24); J. Ratajewski: Jeszcze raz o bibliotekoznawstwie (Przegląd Biblioteczny 1970 R.38 z.1 s.24-30); T. Krzyżewski: Nauka o bibliotece czy nauka o książce podstawą współczesnego bibliotekoznawstwa? (Przegląd Biblioteczny 1970 R.38 z.2/3 s.210-217); L. Marszałek: Edytorstwo - dyscyplina nauki o książce. (Próba zagajenia dyskusji) (Przegląd Księgarski 1970 nr 23/24 s.2,4-5). Problemy stanu i zakresu dyscyplin bibliologicznych w Polsce i w innych krajach zamieszczały Acta Universitatis Wratislaviensis w serii Bibliotekoznawstwo (K. Migoń: Z problematyki księgoznawstwa w ZSRR, 1967 T.5 s.3-30; A. Żbikowska-Migoń: Tradycje polskiej bibliologii, 1970 T.6 s.3-60; A. Majkowska: Poglądy na księgoznawstwo i bibliotekoznawstwo w Niemczech, tamże s.61-94; G. Zibritova: Z problematyki księgoznawstwa na Węgrzech, tłum. ze słow. K. Migoń, tamże s.95-128), Studia o Książce (K. Migoń: Księgoznawstwo ukraińskie w dwudziestole-

ciu międzywojennym, 1970 T.1 s.25-41; J. Muszkowski: Wstęp do socjologii książki, 1972 T.3 s.89-152; K. Głombiowski: Nauka o książce w ujęciu Jana Muszkowskiego, tamże s.153-169; M. Dembowska: Nowy kształt biblioteki i nowoczesne bibliotekoznawstwo, 1972 T.3 s.301-311; A. I. Barsuk: Teoretyczne problemy księgoznawstwa, 1973 T. 4 s.202-229; K. Głombiowski: Nauka o książce nauką o człowieku, tamże s.26-40; K. Migoń: Współczesna nauka o książce. (Problematyka - metodologia - organizacja), tamże s.41-61; N. M. Lisowski: Księgoznawstwo - przedmiot i zadania, tamże s.196-201), Roczniki Biblioteczne (J. E. Barenbaum: Miejsce bibliotekoznawstwa i teorii bibliografii w ramach księgoznawstwa, 1972 R.16 z.1-2 s.9-38) i Rocznik Biblioteki Narodowej (K. Migoń: Księgoznawstwo wobec historii nauki, 1972 T.8 s.25-36). Uwieńczeniem tego okresu refleksji metodologicznej było wydanie następujących pozycji: K. Migonia: Nauka o książce wśród innych nauk społecznych. Wrocław 1976; R. S. Gilarewskiego: Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. Tendencje rozwoju i nauczania. Warszawa 1976; Metodologia bibliotekoznawstwa i nauki o informacji naukowej. Red. S. Kubiaka. Poznań 1976. Problematyka wzajemnych odniesień dyscyplin bibliologicznych oraz relacji ich z innymi naukami jest nadal żywo, o czym świadczy obszerna praca K. Migonia pt. "Nauka o książce. Zarys problematyki". Wrocław 1984.

6. Istnieje jeszcze jeden argument dla usankcjonowania terminu "klasyfikacja nieujęciowa", można mianowicie za podstawę tej klasyfikacji przyjąć podział logiczny obiektów rzeczywistości, a nie jak w przypadku klasyfikacji ujęciowych, podział nauki na dyscypliny. Możliwość tego rodzaju odniesienia dla klasyfikacji piśmiennictwa założył W. Marciszewski w pracy pt. Metody analizy tekstu naukowego. Warszawa 1977 s.178.
7. Por. m.in. S. Mynarski: Elementy teorii systemów i cybernetyki. Warszawa 1979; G. M. Weinberg: Myślenie systemowe. Warszawa 1979; M. G. Włodkowska: Analiza systemów samoorganizujących się i jej zastosowanie do badania zjawisk społecznych. W: Cybernetyka społeczna. Kielce 1976 s.14-41.
8. Por. np. Cz. Kupisiewicz: Podstawy dydaktyki ogólnej, wyd. 4. Warszawa 1977 s.147-148.
9. Por. np. A. Łysakowski: Katalog przedmiotowy. Podręcznik. Warszawa 1946 s.59-60.